

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Н. Рилски”– Благоевград на дисертационен труд на тема: „УЧИЛИЩНИЯТ ДВОР КАТО ПРОСТРАНСТВО ЗА УСВОЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ У УЧЕНИЦИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ”, за получаване на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление 1.2. Педагогика; Докторска програма „Специална педагогика“

Автор: *Василия Стилианос Андрианаки*

Научен ръководител: *доц. д-р Емилия Хинкова Евгениева*

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № РД 38-309/27.06.2019 на ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски”, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Василия Стилианос Андрианаки е редовен докторант в катедра „Специална педагогика и логопедия“ при Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ “Св. Климент Охридски”.

Завършва магистърска програма „Специална педагогика“ в СУ “Св. Климент Охридски”. Има познания по гръцки жестомимичен език. Притежава сертификат за владеене на Брайл. Посещавала е ежегоден семинар за обучение в областта на обучителните трудности.

Работи с деца със специални образователни потребности в различни училища на Гърция.

Очевиден е интересът на докторант Андрианаки към проблемите на учениците със специални образователни потребности, който се доказва и със записването в докторска програма „Специална педагогика“ и изборът на темата на дисертационния труд.

Процедурата по защитата е спазена, а представените материали и документи са в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ “Св. Климент Охридски”.

Актуалност на тематиката

Учениците със специални образователни потребности привличат все повече вниманието, както на обществото, така и на изследователите. В условията на „училището за всички“ е важно да се изследват трудностите, пред които са изправени преподавателите в образователния процес – трудности по отношение цялостното развитие на тези ученици. Тъй като основните им умения са свързани с ниски нива на функциониране се налага необходимостта от търсенето и прилагането на адекватни подходи, форми, методи за тяхното формиране. От съществено значение е да се открият проблемите и възможностите по отношение на създаването на социалните им умения. В този контекст интересът на докторант Василия Андриански към този проблем е напълно обоснован и заслужава внимание. В стремежа за идентифициране на условията, които подпомагат формирането на социално умения тя насочва към значимостта на училищния двор и заявява, че се опитва да допълни „фрагмента за възможностите на училищния двор“ в пъзела от възможности.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Дисертационен труд съдържа 141 страници основен текст плюс 8 страници литература и 5 страници приложения. Библиографията включва 100 източника, сред които и електронни такива. Литературните източници са на английски, гръцки и български език.

Представеният за рецензиране труд е разработен в увод, две глави, изводи и препоръки, заключение и приноси. Включва 50 таблици и 30 диаграми.

В увода докторант Василики Андриански аргументирано разкрива значимостта на избраната тема и мотивацията си за дисертационното изследване. Конкретизира, че дисертационната разработка има два фокуса – училищния двор - недостатъчно проучена и анализирана в последните години тема по отношение на общообразователния учебен процес и по отношение на процеса на интегриране на деца със специални образователни потребности. Двата центъра имат обща характеристика – междуинституционалност. Изясняването на тези два фокуса позволява да се очертаят възможностите на училищния двор за

подпомагане и оптимизиране на учебната дейност, интегрирането на различните деца и резултатите от нея.

Теоретичният обзор, който се прави в първа глава е насочен към представяне на проблема за интегриране на ученици със специални образователни потребности в общообразователна среда. Представени са политики и наредби, различни гледни точки и възможности за оптимизиране на диалога между институциите и очертаване на мястото им в развиването и поддържането на училищния двор. Разглежда се проблемът за съвременната интеграционна политика в България и Гърция, за факторите, предопределящи процеса на интеграция: училище, класна стая, съдържание, методи на преподаване, както и значимостта и мястото на училищните пространства в този процес.

Специално място е отделено и на съвременни политики на различни нива – Европейски, общински и училищни политики в областта на околната среда, включително и на политиката на Гърция и България по отношение на учебният двор като споделено пространство за обучение. Разглеждат се аспекти на социализацията – значимостта на отношенията в общността, на социалните взаимодействия.

В резултат на проучените източници докторант Андрианаки обобщава, че не се поставя отчетливо въпроса за специфичните изисквания към училищния двор, които са свързани с приобщаването на ученици със специални образователни потребности. Пренебрегват се теми, свързани с архитектурата на училищния двор. Не се разглеждат въпроси свързани със специфичните изисквания и грижите, които трябва да се полагат за учениците със специални образователни потребности в двора на училището. Тези констатации провокират към проучване на мнението на учителите за: предназначението и възможностите за по-активно използване на училищния двор; доколко и какви специфики се отчитат и наблюдават за организация на училищния двор във връзка с приобщаването на ученици със специални образователни потребности; доколко и как училищният двор може да стане средоточие на дейности, произтичащи от

формирането на новите ключови компетентности, като крайъгълен камък на процеса на приобщаване.

Втора глава представя изследователската програма. В тази глава се прави ретроспективен преглед на въпроса за устойчиво развитие и установяване на нова екологична етика. Докторант Андрианаки уточнява, че дисертационното изследване има интердисциплинарен характер, включва областта на специалното образование и екологичното образование. Посочва целта, задачите, три хипотези и методите на изследване - вторичен анализ на данни и анкетно проучване.

Вторичният анализ на данни в настоящото изследване е насочен към проследяване от нов ъгъл на отношението на учителите към приемащата деца и ученици със специални образователни потребности среда и промяната на това отношение в последните няколко години във връзка с навлизането на информационните технологии в общообразователното училище. Вторичният анализ на данни е направен на основата на дисертационни изследвания (на трима успешно защитили докторанти) провеждани в периода 2015-2017 година при проучване на нагласите на учители от България и Гърция към процеса на интегриране на деца и ученици със специални потребности. По-конкретно вторичният анализ е осъществен върху три въпроса от анкетните проучвания, които имат пряко отношение към проблема на приемащата среда и пространството на училищния двор, в частност.

Извадката от три въпроса от проведеното изследване на нагласите на учителите към интегрирането на деца и ученици със специални образователни потребности включва следните основни характеристики на процеса:

Среда на обучение: архитектурна, учебно-съдържателна, професионална.

Отношение към системата на интегриране.

Очакване за подкрепа от останалите участници и заинтересовани страни.

В този контекст Докторант Андрианаки търси отговор на въпроса - какви характеристики и параметри да се зададат в изследването на училищния двор, така че да може да опише в по-значими детайли профила на приемащата среда чрез училищния двор. В конструирания от нея въпросник, за оценка на ролята и мястото на училищния двор в процеса на обучение и в частност на обучение на

ученици със специални образователни потребности, се вземат под внимание няколко отправни точки, очертани при вторичния анализ на данни от изследвания на средата на интегриране.

Във въпросника се детайлизират параметри на архитектурното пространство на училищния двор, както и параметри на училищния двор като място за изнесено реализиране на учебното съдържание. Участниците в анкетното проучване са учители от България, които имат пряко отношение към процеса на създаване на подходяща приобщаваща среда (13% мъже и 87% жени, от които само 14 % са на възраст до 30 години и 76% са магистри). 46% от респондентите са част от ресурсния екип, а останалите са начални учители, учители - предметници и учители по практика.

Изследванията, които прави докторант Андриански показват, че дворните пространства не са територия за самоинициатива на децата, а са резултат от предварително зададени организации и дейности от страна на възрастните. Между дейностите с учебно-познавателен характер и дейностите с неформален характер съществува пропаст, която затруднява постигането на реална допълваща се комуникация.

При анализа се търсят зависимости, които представят състоянието на проблема възможно по-широко, а не само в частно специално-педагогически план, тъй като интересът към пространството на двора от страна на теорията и практиката е недостатъчен. Обобщава се, че дворното място е важно за живота в училищната институция. Доброто обслужване и качествено му функциониране може да доведе до повишаване ефективността на процеса на обучение и ефикасността на взаимодействието между заинтересованите от училищния двор страни. Вероятно споделянето на информираността, финансирането и регулирането на взаимоотношенията в дворното пространство е между институции и местна общност, което намалява интереса към него.

Количественият анализ, който се прави на събраните данни, показва интересни тенденции в мнението на учителите: приоритетно желание да са информирани по отношение изискванията за устройството на сградата и училищния двор, сигурността на децата със специални образователни

потребности и начина на стопанисване; заявяване на категорична позиция за искане на различни субсидии и тяхното инвестиране в дейности и реконструкции на училищния двор; изразяване на съгласие по отношение на използването на училищния двор от децата и семействата или по време на уроци. Очертават се значими за учителите теми, които са свързани с финансирането и иницирането на проекти за финансиране, както и организирането и развиването на система за провеждане на уроци в училищния двор.

Докторант Андрианаки конкретизира, че за учителите обаче той е пространство, което стои встрани от вниманието им, затова не проявяват специално отношение и към работата с децата със специални образователни потребности. Това може да стане, когато училищният двор съсредоточи дейността на всички участници в процеса на обучение. Едва след това да се потърси спецификата на работата с деца със специални образователни потребности.

На основание на направеното изследване и изведените статистически значими разлики докторант Андрианаки задава параметрите на търсения в дисертационното изследване модел. Конкретизира няколко от ключовите компетентности, които провокират използването на дворното пространство в цялостния, пълноценен процес на обучение.

В заключението са формулирани няколко извода, насочени към превръщането на дворното пространство в приобщаваща среда за съвременните деца, отговаряща на потребностите на времето за сигурност, екологичност и житейски ориентирана среда. Място с разширени функции както за учебното, така и за извънучебното време, място за инициатива и социална комуникация на общността, част от процеса на социализация на децата със специални образователни потребности.

Приноси:

Приемам коректно формулираните приноси, които са посочени в автореферата.

Преценка на публикациите:

Публикациите по темата на дисертационния труд са достатъчно – 3 на брой.

Автореферат:

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. В него добре са открити обобщените изводи, препоръки и приноси на автора.

Бележки и препоръки:

1. При структурирането на труда да се преодолее определянето на параграфи по 1-2 страници. Достатъчно е те да се посочат вътре в текста като очертани подзаглавия на основните параграфи.
2. На места има известна фрагментарност и разпокъсаност на текста на дисертационния труд.

Въпроси:

1. Рецензираният труд е разработен в две глави, а в автореферата се представят три глави – защо?
2. Какви препоръки можете да дадете на директорите на училища за превръщането на училищния двор в част от процеса на социализация на децата със специални образователни потребности?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Василия Андрианаки, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираното умение за научно изследване и приносите на автора, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Василия Стилианос Андрианаки в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

25. 08.2019 г.

Рецензент:.....

Доц. д-р Пелагия Терзийска